

**PÅBYGGNAD AV PARKERINGSHUS
FALLSKÄRMEN 2, FLYGLEDAREN 3, HORIZONTEN 3
SAMT LUFTSKEPPET 2
SKARPNÄCKS GÅRD, STOCKHOLM**

**KOMPLETTERANDE KONSEKVENSBESKRIVNING KULTURMILJÖ
2023-02-03**

UPPDRAG

Uppdragsnummer: 263005
Titel på rapport: Påbyggnad av parkeringshus Fallskärmen 2, Flygledaren 3
Horisonten 3 samt Luftskeppet 3. Kompletterande
konsekvensbeskrivning kulturmiljö.
Datum: 2023-02-03

BESTÄLLARE

Beställare: Green Park AB
Kontaktperson: Maria Axelsson, Axeloth Arkitekter

Konsult: Tyréns Sverige AB
Uppdragsansvarig: Martin Lagergren
Handläggare: Per Olgarsson

Samtliga illustrationer är utförda av Axeloth Arkitekter. Foton är tagna av Tyréns.

Karta över Skarpnäcksstaden med området Varmfronten markerat liksom byggnader där påbyggnader föreslås.

BAKGRUND

Ett detaljplanearbete pågår som syftar till att bygga på tre befintliga parkeringshus i Skarpnäcks gård med bostäder. I samband med detta tog Tyréns AB 2015 fram dokumenten *Skarpnäcksstaden, kulturhistoriskt underlag, 2015-07-03*, samt *Antikvarisk konsekvensbeskrivning påbyggnad av parkeringshus 2017-02-06*. Efter att förslaget varit ute på samråd gjordes omarbetningar, bland annat genom minskning av antalet tänkta bostäder och indragning av påbyggnadens översta våning i kv. Horisonten 3. Detta följdes av en revidering av den kulturhistoriska konsekvensbeskrivningen i form av ett tillägg som lades före den befintliga rapporttexten, daterat 2017-10-11. Detta omarbetade förslag till ny detaljplan gick därefter ut på granskning. Stadsbyggnadsnämnden beslöt 2019-03-28 att återremittera detaljplaneförslaget till stadsbyggnadskontoret, för ytterligare bearbetning.

Planarbetet återupptogs våren 2020. Denna kompletterande konsekvensbeskrivning har tagits fram av Tyréns AB på uppdrag av Green Park AB, och omfattar ett ytterligare bearbetat förslag till påbyggnad av fastigheterna, framtaget av Axeloth arkitekter. För mer ingående beskrivningar av områdets och bebyggelsens kulturhistoriska värden, liksom mer övergripande analyser av vilka kulturhistoriska konsekvenser som påbyggnader och ändringar av de aktuella byggnaderna kan tänkas få, hänvisas till utredningarna ovan.

Pilottorget mot ett av stadsdelens två punkthus i kv. Flygledaren. Foto från 2020 som antyder Skarpnässtadens karaktär och kulturhistoriska värden.

KULTURVÄRDEN

Skarpnässtaden tillkom på 1980-talet som Stockholms sista utpräglade tunnelbanestadsdel. I reaktion mot de äldre förorterna formades den som en tydligt avgränsad rutnätsstad med kringbyggda kvarter och en stor arkitektonisk variation inom givna ramar. Den del av stadsdelen som är aktuell i ärendet – oftast känt som *Varmfronten* – uppfördes av BGB och gestaltades av Arken arkitekter. Varmfronten belönades med Kasper Sahlin-priset för årets bästa bebyggelse 1983 och brukar ofta framhållas som Skarpnässtadens kanske mest arkitektoniskt intressanta.

Det finns inget skydd för kulturvärden i detaljplan eller områdesbestämmelser, och stadsdelen är inte utpekad som riksintresse för kulturmiljövården. Bebyggelsen har inte inventerats av Stockholms stadsmuseum och omfattas inte av den kulturhistoriska klassificeringen. I remissvar till samrådsförslaget från 2017 i aktuellt ärende (2017-06-07, dnr 4.1/1714/2017) bedömer museet dock att bebyggelsen vid en framtida klassificering kommer att värderas högt, dvs. tillskrivas sådana värden att PBL 8:13 bör aktualiseras, grön eller blå klassning. Överhuvudtaget finns det en god medvetenhet, både inom stadens förvaltningar, från fastighetsägare och från allmänhetens sida att Skarpnässtaden är värd att uppmärksamma ur ett kulturhistoriskt perspektiv.

I Tyréns kulturhistoriska underlag från 2015 pekas ett antal konkreta uttryck för kulturvärdena ut. Bland dessa kan nämnas: den sammanhållna och stadsmursliknande stadsfronten mot sydväst; de väl gestaltade gårdarna som utgör grunden för hur området var tänkt att fungera socialt; sammanhållna materialval och tegelarkitektur med fin detaljering. Parkeringshusen bedöms inte vara betydelsebärande på samma sätt som bostadshusen och de offentliga byggnaderna, men är väl infogade i de viktiga gårdsrummen och har hög grad av arkitektonisk bearbetning. Det sistnämnda gäller dock, bedömer Tyréns i underlaget, i mindre utsträckning

det långa garaget i kvarteren Horisonten och Luftskeppet vilket är dominant mot gården och utgör en något monoton och händelsefattig del av stadsfronten mot sydväst.

Befintlig gatufasad Horisonten/Luftskeppet, enhetligt gestaltad med rak taklinje och svart plåttak som avviker från områdets i övriga rödbruna plåt samt taktegel.

Om- och påbyggnadsförslag kv. Horisonten/Luftskeppet i antagandeförslaget 2017, jämför med nu aktuellt förslag nedan.

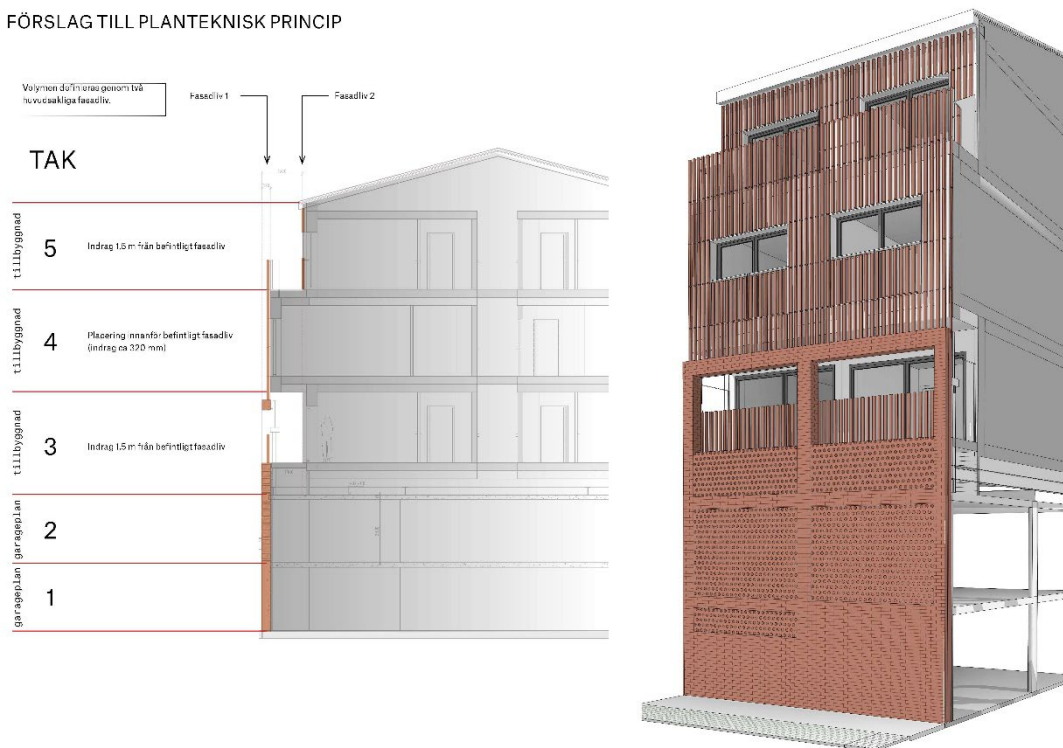
Nu aktuellt om- och påbyggnadsförslag Horisonten/Luftskeppet. Påbyggnadens fasad- och takmaterial är nu anpassat för att ligga nära befintligt arkitektoniskt uttryck i området, såväl avseende kulör- och materialverkan som genom att nya volymer förses med tydliga takfall.

FÖRESLAGNA FÖRÄNDRINGAR, VÅREN 2022

I jämförelse med det reviderade förslaget från 2017 innebär det nu aktuella förslaget följande:

- Alla tre fastigheter får två påbyggda våningar varav den övre är indragen. Utöver detta får två av fastigheterna, Horisonten och Fallskärmen, även en nedsänkt våning bakom befintliga fasader som innebär håltagning i fasader och rivning av stomme.
- Den första av de två påbyggda våningarna får ett fasadmateriell av klinker eller skärmtegel upp till en nivå som motsvarar ungefärlig takfot på bostadshusen intill och i området som helhet.
- Den översta våningen behandlas som en vindsvåning och föreslås vara indragen ca 1,5 meter. Fasadmaterialet blir detsamma som på våningen under.
- Taken får liknande former samt takbeläggning som omkringliggande bebyggelse för att på ett bättre sätt ansluta till omkringliggande taklandskap.

FÖRSLAG TILL PLANTEKNISK PRINCIP

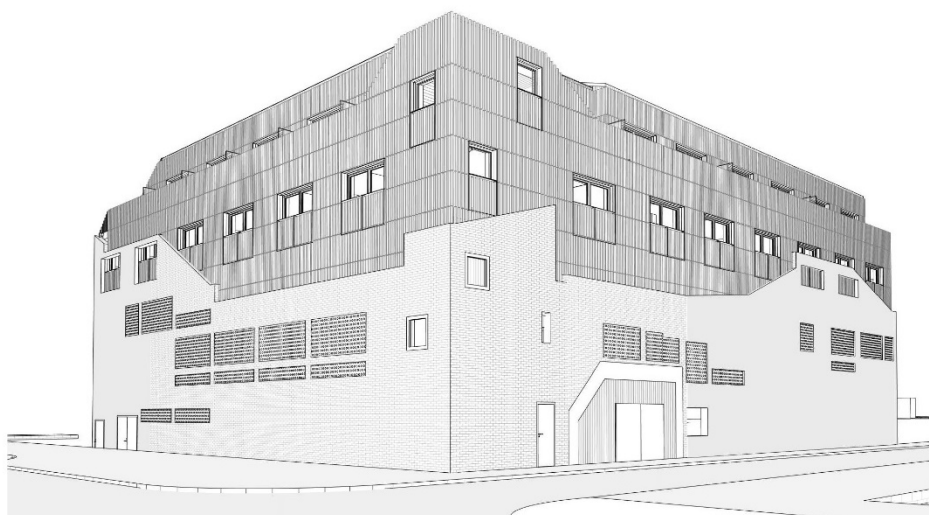
Plantechnisk principillustration Horisonten/Luftskeppet som även gäller Fallskärmen. Nytt bjälklag tillkommer liksom en inre vägg bakom tegelfasaden. Håltagningen ansluter till gestaltungsprincip för underliggande fasad med rektangulära partier av infällda dräneringsrör. Däröver en påbyggd våning med fasad i keramiskt material, och överst en indragen våning, även den klädd med keramiskt material.

Kv. Fallskärmen, fasad mot Horisontvägen. Parkeringshus i kv. Flyghöjden till vänster.

Kv. Flygledaren, fasad mot Luftskeppsgatan.

Kv. Flygledaren sett över hörn från Pilotgatan-Luftskeppsgatan.

KONSEKVENSER FÖR KULTURVÄRDEN

Tyréns bedömer att tidigare principiella ställningstaganden fortfarande är giltiga. Sammantaget påverkar förslaget till om- och påbyggnader av parkeringshusen byggnadernas och områdets kulturvärden negativt. Att parkeringshusen inte tillhör stadsdelens mest betydelsebärande byggnader förminskar dock dessa negativa konsekvenser, liksom att förslagets grundläggande gestaltungsprinciper är väl avvägda i relation till ursprunglig arkitektur.

MER RESPEKTFULLT MOT URSPRUNGSKARAKTÄREN

De förändringar som skett av förslaget i jämförelse med det tidigare antagna förslaget är övervägande av positiv art. Att tillkommande volymer nu överlag är lägre är positivt och innebär en bättre balans mellan befintliga och tillkommande delar. Dessutom gör det att anslutningarna till omkringliggande hus får förutsättningar att ske på ett mer anpassat sätt, exempelvis genom

anpassning av höjder vid mötena och mer harmoniska taklinjer. Övergripande höjdmässig påverkan på den kulturhistoriskt värdefulla stadsbilden, exempelvis utmed Pilotgatan och Horisontvägen, minskar. De värdefulla gårdarna liksom gatorna skuggas i mindre grad, vilket är av godo för upplevelsen av gårdsmiljöerna och mer hänsynsfullt mot ursprungliga intentioner.

INGREPP I STOMMAR OCH FASADER

Att så som nu föreslås kompensera för den lägre höjden med nedsänkta bostadsvåningar i två av byggnaderna får där konsekvenser för bebyggelsens ursprungliga stommar i betong och stål. Tyréns bedömer dock att dessa inte är av sådan art, vare sig ur unicitets- eller byggnadsteknikhistorisk synvinkel, att deras borttagande eller förändringar får några större negativa konsekvenser för kulturvärdena.

Större negativa konsekvenser får håltagningar för fönster och balkonger i ursprungliga murytor i kvarteren Horisonten/Luftskeppet och Fallskärmen. Denna del av förslaget bör ses i ljuset av Tyréns bedömning från 2017; att en övergripande varsamhet mot tegelmurarna är en förutsättning för att påbyggnad ska kunna vara möjlig ur kulturhistorisk synvinkel. Konsekvenserna av dessa fasadförändringar förmildras dock av vissa faktorer. Större delen av de aktuella fasaderna, dvs de nedre delarna, lämnas oförändrade med intakt detaljering och indelning, exempelvis med partier av dräneringsrör. Håltagningarna som görs sker vidare på ett sätt som stämmer överens med fasadernas befintliga rytm och indelning. De negativa konsekvenserna för byggnadernas fasader kompenseras delvis ur ett stadsbildsmässigt perspektiv av de positiva konsekvenser som sänkningen av de föreslagna påbyggnaderna ger, liksom av att den översta påbyggda våningen föreslås bli indragen.

Beträffande kvarteret Horisonten utgörs en möjlig positiv effekt av att förslagets håltagningar kan bidra till att göra de idag något monotona fasaderna mot gård och gata livligare och mer varierade.

Gårdsfasad Horisonten i befintlig situation. Fasaden är sluten och enhetlig, och skapar ett tydligt avgränsat skyddat gårdsrum. Det nedsänkta alternativet påverkar tegelarkitekturen exempelvis genom sina håltagningar. Gården skuggas mindre än enligt 2017 års antagandeförslag.

När det gäller kv. Fallskärmen är det positivt för upplevelsen av gatubild och arkitektur att påbyggnaden ovanpå trottoarens "portik" har utgått, liksom att dennas gavel lämnas utan nya fönster.

Överst: Fallskärmen 2 2020. Enligt det nu aktuella förslaget bevaras det viktiga gavelmotivet utan tillkommande fönster. Påbyggnaden skjuter nu inte ut mot Segelflyggsgatan ovanpå "portiken". Här anläggs istället en gemensamhetsyta. Ändringen innebär en lägre grad av påverkan på de kulturhistoriska värdena jämfört med tidigare förslag.

I Flygledaren innebär förslaget att det viktiga punkthuset skymms något, men den idag sänkta våningshöjden minskar denna påverkan. Med tanke på detta parkeringshus skala och gestaltning är det positivt att det här inte tillkommer någon nedsänkt våning med tillhörande håltagningar och fasadändringar.

Flygledaren 3 år 2020. Föreslagen påbyggnad skymmer punkthuset, Tyréns bedömer dock att detta är en lokal påverkan vid gatan, utan märkbara konsekvenser för den större stadsbilden.

TAKFALL TILLKOMMER

Att det nu aktuella förslaget innebär att de påbyggda våningarna får fasad- och takmaterial liksom takformer med takfall som i kulör och uttryck ligger närmare områdets befintliga karaktär har både positiva och negativa konsekvenser för kulturvärdena. Å ena sidan innebär det att tilläggen blir något svårare att avläsa som samtida tillägg. Å andra sidan blir områdets karaktär något lugnare och mer enhetlig. Det bör här påpekas att de föreslagna materialen ändå har goda förutsättningar att förstås som sentida tillskott, beroende på gestaltning, montagesätt etc. Utformning av fönster, fönsterpartier och räcken bidrar till en god läsbarhet av vad som är ursprungligt och vad som tillkommit senare.

SAMLAD BEDÖMNING

Det nu aktuella förslaget framstår i jämförelse med antagandeförslaget från 2017 som mer varsamt gentemot stadsbild och områdets övergripande gestaltning. Det medför däremot en högre grad av påverkan på fasaderna i kvarteren Horisonten/Luftskeppet och Fallskärmen.

Ska förtätning och kompletteringar ske inom Skarpnäcksstaden kan det vara ett välavvägt alternativ att som här låta dessa ske i stadsdelens parkeringshus – under förutsättning att åtgärderna är anpassade till övergripande gestaltning och de individuella byggnadernas arkitektur. Tyréns bedömer att så är fallet. Aktuellt förslag har en hög ambitionsnivå gällande hänsyn till en värdefull stadsbild och arkitektur. Förslaget bedöms inte innebära en förvanskning av de berörda byggnaderna eller av bebyggelsemiljön som helhet.

Liksom 2017 understryker Tyréns att förslagets påverkan på kulturvärdena i hög grad är avhängigt om de höga ambitionerna kan uppfyllas, med en säkerställd kvalitetsnivå i bygglovsprövningen när det gäller material- och detaljbearbetning liksom en medveten hantering av mötet mellan nytt och befintligt.